

dok ih jezici sastavljači lako stvore od dvije, pa i tri riječi zajedno.

Mjesto da tu mučnu stvar prepuste ljudima pravoga duha, počeli su se osobito u najnovije doba povoditi za tuđim jezicima i stvarati nepodnošljive nagrde, na pr. »bocapromet«, »trgo-prodaja«, »mesopromet«, »mlinoservisi«... s više besmislenosti u svakoj riječi, nego imađe slogova. To bi bile riječi za sastavljene pojmove.

9. *Apozicija.* Išla neki dan zagrebačkom ulicom mama s curicom. U taj čas pojurio iznad krovova brz aeroplan. Dijete naučilo ime »mlažnjak«, pa će mami: »Mlažnjak!« — »Ne!« upućuje mama, »to je prosto; kaže se na mlazni pogon!«

Dijete je bolje pogodilo, jer jezik ne voli ni adjektive, a još manje adverbije, a voli apoziciju, pa nju često stavlja kao jedinu riječ: vol

orač (ne: orači ili za oranje!), (plug) krilaš, (čovjek) junak, (žaba) kornjača, (vino) rumenika.

10. Počeo sam s akcentom, pa ću i svršiti.

Nepoznavanje pravoga akcenta i kvantitete slogova jest razlog, zašto i u crkvenim i u profanim skladbama imamo nepodnošljivih podmetanja riječi pod glazbene note, nemogućih duljina i kratkoća. To bi se dalo dokazati čitavim sveskom primjera iz najpoznatijih djela, često svečanih i na pozorištu čitavu narodu. A upravo glazba i pjesma, ako nije u redu, hara kao neprijatelj među slušačima, u zlu utvrđuje nevješće, a od dobra odučava one, koji su znali, što je pravo. — Usudio bih se ovdje reći, da je za jezik šteta u ritmu sastavljati pjesme, ako pjesnik nije vješt akcentu i duljini: još je veća šteta skladati u kajde ne upitavši vješta i nezaražena štokavca, da se ne bi udarilo strampu-ticom.

Ante Buljan

OSVRTI

NEKE NAGRDE U ŠTAMPI I NATPISIMA

Nevjerojatno kvarenje našeg jezika u dnevnoj štampi čini, da je izlaženje časopisa *Jezik* postalo sve potrebnije, to više, što razne nakarade iz štampe prelaze i u svagdanji govor i u natpise, koji se vide po ulicama. Nisam stručnjak jezikoslovac, ali mislim, da bi bilo korisno, kad bi se u listu *Jezik* napisalo nekoliko riječi o pogrešnoj uporabi slijedećih riječi:

Usluga. U našoj štampi stalno se sada govori o »obrtničkim uslugama«, o »ugostiteljskim uslugama« i t. d., a neki dan vidio sam i na limarskoj radionici natpis, da se tu »daju limarske usluge«. Što je usluga? Po momu mnijenju usluga je ono, što netko čini iz uslužnosti, njemački *Ge-fälligkeit*, *Liebesdienst*, francuski: *par complaisance*, engleski: *favour*, *kind service*. Značaj je usluge, da se ona čini besplatno. No kad naručuje tko odijelo kod krojača ili cipele kod postolara, tad se ne radi o usluzi, nego o »pogodbi radnje za plaću«, kako je to nazivao građanski zakonik. Trebalo bi dakle s nadležnog mjesta, t. j. u *Jeziku*, uputiti u nezgrapnost pogrešne upotrebe riječi usluga.

Provala. Ne samo u dnevnoj štampi, nego već i u beletristici sve se više nalazi riječ »provala« u smislu »izdaja« ili »propast«. Govori se o tome, kako je neka ilegalna organizacija bila »provaljena«, t. j. izdana, kako se netko »provalio« i t. d. Provala hrvatski znači nasilno ulazjenje u zatvoreni prostor, a može se provaliti i pod pod nekim, ali se nipošto ne može provaliti neka organizacija. Nemam pri ruci našeg većeg rječnika, no držim, da je smisao riječi »provala«, kako sam gore naveo.

Tu se može lako naći podrijetlo ove konfuzije, jer se radi o ruskoj riječi »provalit'sja, provaljat« = propasti, oboriti, pa dakle neka organizacija može propasti. I tu bi bilo vrijeme, da se ovo u javnosti istakne.

Popravci. Manje je vežno, ali smeta, kad se u vrlo mnogim radionicama nalazi natpis: »Primaju se popravci.« Očito je, da se ne mogu primati »popravci«, nego roba na popravak. Takvo »primanje popravaka« nalazi se i u oglasima u dnevnim listovima.

Daleko bi vodilo, kad bih htio navoditi sve takve nezgrapnosti, koje iznosi dnevna štampa. Njima se sistematski kviri naš lijepi jezik. Zato

i treba da se protiv toga ustane, da se opominje, da se izvrgnu smijehu oni, koji misle, da znadu pisati, a ne znadu ni svoga jezika. Časopis *Jezik* zasad je jedina obrana protiv tih zala, ali se bojim, da je premalo raširen.

Milovan Zoričić

O TRAŽENJU «MODUS VIVENDIJA»

Tako se taj izraz mogao čuti prije nekoliko dana preko našega radija, i to dva, tri puta za vrijeme iste emisije vijesti. Sastavljač teksta, kojega spiker nije ispravio, očito nije analizirao smisao izraza, nego je s njim postupio kao s običnom tudom riječi dodavši na koncu naš padežni nastavak. A trebalo je napisati i reći: traženje *modus vivendi*.

U latinskim dvočlanim izrazima, u kojima drugi dio zavisi od prvoga stojeći u kosom padežu (s prijedlogom ili bez njega), valja naše padežne nastavke dodavati prvom dijelu, a ne drugome, kako se više puta radi. Dakle: *status quo* (t. j. *ante*) «prijašnje stanje», gen. *statusa quo* (a ne *status quoa*); *corpus delicti* «dokazalo o zločinu», gen. *corpura delicti*; *lapsus linguae* (ili *calami*) «omaška u govoru» (ili «u pisanju»), gen. *lapsusa linguae* (odnosno *calami*); *casus belli* «povod ratu», gen. *casusa belli*, *curriculum vitae* «opis života», gen. *curriculuma vitae*; *deus ex machina* «bog na stroju» (kao sredstvo nenadana raspleta u grčkoj drami), gen. *deusa ex machina*; i sl. Tako onda i *modus vivendi* «način (zajedničkoga) života», gen. *modus vivendi*.

Budemo li se pravilno služili spomenutim izrazima, ne ćemo ni u čemu griješiti protiv

vlastitoga jezika, a ujedno ćemo vraćati dug jeziku, koji nam i mrtav, kao što je latinski, stavlja na raspolaganje obilje uzrečica i izraza za svaku zgodu i potrebu.

M. K.

NAPOMENA O NAŠOJ TEHNIČKOJ TERMINOLOGIJI

Čovjek upravo mora zaustaviti dah, kada uđe u kakvu tvornicu, poduzeće ili prodavaonicu, i dobro napeti uši, da bi se mogao uvjeriti, gdje se zapravo nalazi: da li u Hrvatskoj ili u kojoj drugoj zemlji globusa. Tu se na primjer čuju: prese, anpasi, štebe, fascikli, hobli, fajle, cange, bormašine, kufri, mesingi, cinki, kvadrat-ajzni, vinklajzni, štaflini, rajberlini, špareti, šubleri, rori, kuferi, šrajbtiši, šere, kajli, štifti, šrafi, trafi, mafi, bafi i t. d., i t. d., bez konca i kraja.

Istina je, mi smo neke zanate učili od svojih susjeda, ali ne sve, pa bismo već stoga ne samo u knjige, nego i u radionice morali uvesti svoje termine, pogotovu kada živimo u doba opće industrijalizacije, kada već i Afrikanci poznaju mnoge zanate, pače i Eskimi i Samojedi.

Naš jezik je već prilično razvijen, a ipak još nismo dospjeli da u poslovni jezik unesemo ono, što već i mnogi mladi i manji nerodi posjeduju: naše određene termine u tehnici kao i u ostalome.

Ja mislim, da bi trebalo ozbiljno poraditi na tome i da bi svi, koji iole mogu pomoći, morali pridonijeti svoj dio, da se oslobodimo tako poraznog jezičnog stanja u našim radionicama, tvornicama i poduzećima.

D. Radić

IZ ŠKOLSKJE PRAKSE

PRAVOPIS I ORTOEPIJA

Nije pretjerana tvrdnja, da su afrikate *č* i *ć* u mnogim našim školama i mnogim našim ljudima najteže pravopisno pitanje. Dešava se, da učenici (i ne samo oni) vrlo dobro izgovaraju englesko *th*, štoviše, točno znaju, kako će ta slova pročitati u riječi *that*, a kako opet u frazi

thank you, no u isto vrijeme ne mogu shvatiti razliku između dva blizanačka glasa svog materinskog jezika. Poteškoća zapravo i proizlazi otuda, što materinski govor tih učenika ne poznaje u ovom slučaju dva različita glasa. Oni imaju samo *č*, odnosno neki srednji glas, koji je u jednih bliži štokavskome *č*, a u drugih što-